

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 2 курсу 221 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
(скрочений термін)
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Шевченко Олена Сергіївна
Керівник к.пед.н., доцент Гриценко І.В.
Рецензент к.пед.н., доцент Сугейко Л.Г.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади організації проєктної діяльності молодших школярів	7
1.1. Проєктна діяльність у науково-педагогічній літературі	7
1.2. Класифікації навчальних проєктів	21
РОЗДІЛ 2. Методика організації проєктної діяльності молодших школярів	27
2.1. Обґрунтування педагогічних умов організації проєктної діяльності молодших школярів.....	27
2.2. Стан досліджуваної проблеми у сучасній шкільній практиці.....	29
2.3. Констатувальний експеримент з теми дослідження	33
2.4. Експериментальна робота з організації проєктної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання.....	37
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	63
Додаток А. Як мудра валіза життю вчила (текст).....	63
Додаток Б. Організація проєктної діяльності молодших школярів на уроках позакласного читання	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зміна пріоритетів у суспільстві, де головною цінністю, суб'єктом культури і життя є людина, вимагає від сучасної школи системного, інноваційного, соціально-педагогічного забезпечення освітнього процесу, який ґрунтується на гуманістичних і демократичних засадах, принципах толерантності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Система освіти має забезпечити формування особистості з демократичним світоглядом, здатної до самоосвіти, саморозвитку, самоствердження і самореалізації, мобільної і конкурентоспроможної на ринку праці.

В освітньому просторі України спостерігаються такі тенденції: удосконалення традиційних методик і методів роботи з учнями та пошуки й розробка нових альтернативних технологій, більш ефективних, оптимальних, результативних, ніж ті що існували в минулому. Змінюється зміст процесу освіти: це вже не процес передачі суми знань або інформації, не повторення готових результатів, а формування компетентностей, досвіду, самореалізація, на основі природних даних і розвитку здібностей дитини. Одним із таких методів, що суттєво збагачує освітній процес сучасної школи – метод проєктів, використання якого змінює традиційний підхід до навчання учнів.

На сучасному етапі розвитку освіти, коли в українській школі виникла необхідність у якісно нових характеристиках освітньої системи (поліфункціональність, цінніснодоцільність, варіативність), метод проєктів має велику педагогічну цінність. В основі такого методу навчання лежать: розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, уміння самостійно конструювати свої знання, уміння критично мислити.

Розробкою проєктної технології займалися такі вчені, як Джон Д'юї, який є її основоположником, його послідовники В. Кіпатрік, Е. Коллінгс, Л. Левін. Пізніше цим питанням займалися радянські науковці С. Шацький, В. Шульгін, М. Крупеніна, В. Ігнат'єв, Н. Крупська, український вчений О. Коберник. Вони не лише сформулювали основні засади, схеми проєктної діяльності, але й обґрунтували ефективність використання проєктної технології у школі.

Сучасні вчені К. Бабій, А. Бахтарова, І. Литвиненко досліджують особливості використання проєктної технології у процесі проведення нетрадиційного уроку в школі, Т. Белявцева вивчає застосування методу проєктів у процесі формування пізнавальної активності учнів, В. Вербицький обґрунтовує переваги проєктної технології навчання і виховання у загальноосвітніх школах та позашкільних закладах, В. Ворона, Л. Семешко розглядають особливості метод проєктів у позакласній роботі, Є. Ксьондзік, Н. Христюк – проєктні технології у роботі з обдарованими дітьми, С. Мартовинець – метод проєктів як організаційну форму навчання, Т. Матвійчик досліджує проблему успіху особистості в проєктній діяльності.

Дослідженням використання проєктної діяльності в закладах загальної середньої освіти займалися наступні вчені: Є. Єжак, І. Журавська, І. Зайцева, І. Зязюн, І. Кохан, Л. Порохня. Проєктну діяльність учнів на уроках української мови та літератури розглядали Т. Медведєва, В. Півтора, Н. Подранецька, О. Садовнікова, В. Шуляр. Теоретичні аспекти інтерактивних методів набули висвітлення у працях зарубіжних та українських учених (О.Коротаєва, А.Мартинець, Г.Мітіна, Л.Пироженко, О.Пометун, Г.Самохіна, М.Скрипник, С.Стилік, Н.Суворова, Г.Шевченко та ін.). Доцільність застосування саме інтерактивних технологій для посилення ефективності освітнього процесу відображено у працях таких дослідників як

О.Єльнікова, Г.Коберник, О.Коберник, Т.Кравченко, М.Крайня, Г.Кривчикова, В.Мельник, Н.Побірченко, С.Сисоєва та ін.

Проблемі організації проєктної діяльності в початковій школі присвячені праці Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тищенко та ін. На сторінках фахових журналів презентується досвід кращих учителів щодо використання методу проєктів під час вивчення різних предметів. Однак, технологія і особливості застосування проєктної діяльності у початковій школі потребують більш ретельного вивчення. Таким чином, недостатня наукова розробка обраної проблеми, необхідність її глибокого й послідовного розв'язання на рівні педагогічної теорії й практики початкової школи зумовили вибір теми дослідження – *«Педагогічні умови організації проєктної діяльності молодших школярів»*.

Мета дослідження полягає в *теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов організації проєктної діяльності молодших школярів*.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні: проєктна діяльність молодших школярів у освітньому процесі може оптимізувати його результативність за таких за таких педагогічних умов:

- Урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі організації проєктної діяльності.
- Поетапне, систематичне та цілеспрямоване використання проєктної діяльності на уроках початкової школи.
- Використання групової та індивідуальної форм навчання у процесі організації проєктної діяльності.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати науково-педагогічну літературу, уточнити сутність основних понять дослідження.
2. Вивчити сучасний стан організації проєктної діяльності молодших школярів в теорії та практиці роботи початкової школи.

3. Визначити критерії, показники та рівні розуміння учнями змісту художнього твору .

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови організації проєктної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання.

Об'єкт дослідження – проєктна діяльність в освітньому процесі початкової школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови організації проєктної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**, що доповнювали один одного: *теоретичні* – вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми; аналіз нормативної та шкільної документації; вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду з метою з'ясування стану дослідження проблеми в педагогічній теорії і освітянській практиці; *емпіричні* – анкетування, інтерв'ювання, бесіди, опитування, педагогічне спостереження, аналіз продуктів діяльності учнів початкової школи; *статистичні* – кількісний та якісний аналіз експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

Наукова новизна полягає в уточненні й подальшому розвитку наукових поглядів на проблему організації проєктної діяльності молодших школярів.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані вчителями-класоводами у навчально-виховному процесі початкової школи, а також у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Структура та обсяг випускної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1.Проектна діяльність у науково-педагогічній літературі

В умовах роботи за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, який розроблений на засадах особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів, перед сучасним вчителем постає завдання сформувати в молодших школярів загальнокультурну, громадянську, здоров'язбережувальну, соціальну компетентність, компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій, навчити дітей вчитися самостійно впродовж всього життя. В останній час увагу дослідників привертає проектна діяльність як ефективний шлях втілення особистісного зорієнтованого і компетентнісного підходу до навчання, тому, з огляду на нові вимоги Державного стандарту початкової освіти, організація проектної діяльності в початковій школі набуває нової актуальності.

Однією з перспективних інновацій у сучасній школі є проектна технологія, що реалізується через інтегрований підхід до формування ініціативності, розвитку мислення та творчих здібностей учня. Ідея впровадження проектної діяльності в освіті була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому. У вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми першими вивчали О. Макаренко та В. Сухомлинський [50, с. 57]. Німецький педагог А. Флітнер зазначає, що проектна діяльність як навчальний процес, здійснюється за допомогою розуму, серця та рук («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»). Так, самостійно добута інформація осмислюється учнями через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті [10, с. 56]. У науковій педагогічній літературі наявні дослідження, що

висвітлюють різні аспекти проектної технології та її впровадження, зокрема і з застосуванням інтерактивних методів навчання [2, с. 157].

Складовою проектної технології є метод проєктів. Аналізуючи поняття «метод проєктів», ми можемо акцентувати відмінності у визначенні тлумачення цього терміну. Зокрема, в одних авторів це – педагогічна технологія (С.Сисоєва та ін.) або проєктна технологія, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчанні (Г.Ісаєва та ін.) [33, с. 15-9; 14]. Натомість інші педагоги розглядають метод проєктів як засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію педагога й учня та з навколишнім середовищем, об'єднання навчання з активною діяльністю учнів (Т. Супрун); метод планування цілеспрямованої діяльності учня у зв'язку з вирішенням якогось шкільного завдання в обставинах реального життя (М. Кларин); цільовий навчально-виховний процес, спрямований на виконання суспільно корисних справ (П. Мудров); систему навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проєктів (С. Ящук) [3, с. 114].

Найбільш повне поняття «проєктний метод» представлено в дослідженнях Е. Полата [74]. На думку вченого, дослідницький проєкт як елемент наукової творчості учнів розглядається сьогодні і як складова частина сучасних педагогічних технологій. На думку авторів, мета даної технології орієнтує не на інтеграцію фактичних знань, а на застосування актуалізованих знань і придбання нових, для активного включення в проєктувальних діяльність, освоєння нових способів людської діяльності в соціокультурному середовищі [66, с.11–16].

Розкриття сутності проєктного методу навчання ми знаходимо в роботах В. Гузеєва. Вчений відзначає, що технологія навчання на основі методу проєктів представляє один із можливих способів проблемного навчання [20, с. 46 – 47]. Л. Забродська, Л. Хоружа, О. Онопрієнко, А.

Цимбалару розглядають проектування як самостійний вид діяльності, що передбачає наявність таких етапів як прогнозування, планування, конструювання, моделювання [83].

Проект, як зазначають вчені (О. Пєхота, Є. Полат, О.Пометун, Л.Пироженко та інші), – це мета, яку дитина зрозуміла, прийняла, реалізувала у процесі діяльності. У перекладі з латини термін «проект» (projectio) означає «кинутий уперед», тобто проект є прототипом будь-якої діяльності. У сучасному розумінні – це намір, ідея, що будуть здійснені у майбутньому за певних умов. Проект як навчальний метод є дидактичним засобом активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасно формування певних рис особистості [21, с.6].

Взагалі у науковій літературі існує декілька понять-визначень терміну «проект» (див.табл.1.1).

Таблиця 1.1

Визначення поняття «проект» у науково-педагогічній літературі

Визначення поняття	Автор
<i>Проект</i> – це комплекс пошукових, дослідницьких, графічних та інших видів робіт, виконаних з метою практичного або теоретичного розв’язання значущої проблеми	Є. Полат [74, с.64]
<i>Проект</i> – це будь-яка робота, виконана від «щирого серця», що має певну цільову настановку.	В.Кіпатрик [4, с.10]
<i>Проект</i> – це спеціально організований учителем і самостійно виконаний учнями комплекс дій, де вони можуть бути самостійними для прийняття рішень та відповідальними за свій вибір, результат праці, створення творчого продукту. Проект – це інноваційна форма організації освітнього середовища.	В. Гузєєв [20, с.79]
<i>Проект</i> – це спеціально організований педагогом і самостійно реалізований тими, хто навчається, на основі суб’єктивного визначення мети комплекс дій, що завершуються створенням продукту, який складається з об’єкта праці, виготовленого у процесі проектування, і його представлення у вигляді усної чи писемної презентації.	Г. Селевко [87, с.108]
<i>Проект</i> розглядає у тісному взаємозв’язку з дослідженнями, спрямованими на розв’язання практичної задачі. Учений зазначає, що розробка проекту обов’язково передбачає	О. Савєнков [86, с.54]

створення певного продукту внаслідок творчої або дослідницької діяльності	
<i>Проект</i> – це систематична форма організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів	С.Кримський [43, с.56]
<i>Проект</i> – це досить тривала і послідовна діяльність, що виконується для досягнення реальної мети та розв'язання життєвої проблеми.	Р.Уоткінс [25, с.5]
<i>Проект</i> – це інноваційна форма організації освітнього середовища.	Л. Ващенко [25, с.6]

Як відомо, дидактичні основи методу проектів розробили американські педагоги Д.Дьюї та його послідовники В.Кілпатрик, Є.Коллінз, О.Паркхерст. Теоретичною основою методу проектів є прагматична концепція американського педагога Джона Дьюї: діяльність учня, що спрямована на формування його мислення, на основі власного досвіду [70, с.2].

Джон Дьюї запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в різноманітних знаннях. американські вчені змогли конструктивно підійти до суті методології й усвідомити величезні переваги нових підходів. У США, Англії, Бельгії, Німеччині та багатьох інших країнах ідеї проектної технології знайшли широкий відгук і втілення [70, с.2].

Важливим, на нашу думку, є те, що в основу методу проектів покладена ідея прагматичної спрямованості на результат. Головним є те, що результат власної діяльності можна побачити. В. Кілпатрик вдосконалив систему роботи над проектами. Школярі визначали собі практичні завдання (проекти), плануючи і виконуючи їх, набували знань та навичок. Зміст освітньої роботи, на думку прихильників методу проектів того часу, визначається дійсністю, що оточує дитину, бо тільки з нею може бути пов'язана активна діяльність учнів.

У процесі цієї діяльності, яка ґрунтується на дитячих інтересах, відбувається конструювання навчального процесу та його змісту, який реалізується через ряд дослідів, так пов'язаних між собою, що відомості, одержані від одного досліду, стають основою розвитку і збагачення цілого ряду інших дослідів. Тому проекти, на думку Л.Левина, повинні задовольняти інтерес дітей [47, с.16].

Паралельно з розробками американських педагогів ідеї проєктного навчання виникли і у вітчизняній практиці. Під керівництвом С. Шацького була організована група співробітників-однодумців, які намагалися активно використовувати проєктні методи в практиці викладання. Видатний педагог визначив основні елементи даної технології:

- реальний досвід дитини, який має бути виявлений педагогами;
- організований досвід (педагог будує заняття на основі того, що знає про досвід дитини);
- зіткнення з нагромадженим людським досвідом (готові знання);
- вправи, які дають дитини нові навички [67, с.35].

У науковій літературі термін *проєктна технологія* може замінюватись іншими термінами, наприклад: «проєкт», «метод проєктів», «проєктна діяльність». Визначень ключового поняття досліджуваної технології існує безліч, що спонукало нас до вибору найдоцільніших, які ми подаємо у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Визначення поняття «Метод проєктів»
у науково-педагогічній літературі**

Визначення поняття	Автор
<i>Метод проєктів</i> - це певна сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів.	Є.Полат [74, с.143]

<i>Метод проектів</i> – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів	С.Гончаренко [19, с.134]
<i>Метод проектів</i> – комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності.	Г.Селевко [87, с.122]
<i>Метод проектів</i> – це універсальний «життєвим метод дослідження», який підготує дитину до життя	Л. Левін [46, с.45]
<i>Метод проектів</i> – це освітня технологія, спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.	Л.Бодько [12, с.2]
<i>Метод проектів</i> – це система навчання, за якої особистість набуває знання в процесі планування і виконання поступово ускладнених практичних завдань – проектів.	Н.Котелянець [38, с.48]
<i>Метод проектів</i> – це педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування та здобуття нових. Активне включення школяра у створення тих чи інших проектів дає можливість засвоювати нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.	Т.Кугурженко [44, с.10]

Дослідження теоретичних аспектів методу проектів здійснені Є.Полат, С.Гончаренко, Г.Селевко та ін. Із таблиці 1.2 видно, що ключове поняття дослідження технології автори розглядають: як сукупність навчально-пізнавальних прийомів; як освітню технологію; як комплексний навчальний метод.

Аналіз наукових праць згаданих вище науковців дозволяє зробити висновок, що *метод проектів* – це сукупність засобів, дій учнів у визначеній послідовності для досягнення поставленої задачі – розв'язання певної проблеми, значущої для школярів та оформленої у вигляді конкретного кінцевого продукту. Це система способів, прийомів і засобів організації та здійснення самостійної аналітичної діяльності учнів у процесі вирішення навчального завдання. Така робота школярів є не лише пошуковою, а й творчою [25, с.6].

Метод проектів є одним із сучасних методів навчання, що належать до методів навчання в співпраці. Він є особливо продуктивним, тому що в ньому можуть бути реалізовані одразу декілька сучасних підходів: особистісно орієнтований, комунікативно-діяльнісний тощо. Особливістю методу є те, що він орієнтований на перехід від авторитарного стилю навчання до демократичного, завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми [88, с.14].

Аналізуючи сутність поняття *проектування* Г. Ісаєва зазначає, що це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація на практично спрямоване дослідження [33, с.4]. О.Онопрієнко розглядає проектування як самостійний вид діяльності, що передбачає наявність таких етапів: прогнозування, планування, конструювання, моделювання [64, с.4].

Проектна діяльність – це конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту [26, с.476]. Проектна діяльність забезпечує цілісність педагогічного процесу і єдність навчання, виховання і розвитку особистості. Організація проектної діяльності спирається на основні закономірності педагогічного процесу та психологічного змісту [34, с. 62].

Проектна діяльність – це, як свідчить шкільна практика, один із перспективних напрямів роботи учнів у сучасній освіті. Беручи за основу особистісно-орієнтований підхід до навчання і виховання, він сприяє розвитку пізнавального інтересу до різних галузей знань, формує навички співробітництва [90, с.10].

На думку В. Білик, проектна діяльність – це самостійна поліфункціональна діяльність, яка визначає створення нових або перетворення існуючих умов освітнього процесу [7]. А.Савенков,

розглядаючи проектну діяльність у початковій школі, визначає чотири етапи її планування:

1. Пошуковий (вибір теми й обґрунтування назви проекту; формування мети проекту; визначення кола навчальних предметів; конкретизація способів дослідження проблеми).

2. Підготовчий (створення підгруп учнів; запрошення батьків до співпраці).

3. Технологічний (підбір інформації з тієї чи іншої теми; обробка інформації за темою проекту).

4. Підсумковий (аналіз результатів запропонованого дослідження; узагальнення результатів за темою проекту; внесення пропозицій, надання рекомендацій у формі написання рефератів, підготовки статей) [86, с. 250–252].

Ряд науковців пропонує формулювати дидактичну мету проектної діяльності в чотирьох аспектах:

1) освітньому – передбачає створення в учнів образу цілісного знання та підвищення мотивації учнів для здобуття нових знань;

2) розвивальному – має за мету розвиток дослідних, творчих здібностей особистості; критичного мислення, навичок аналізу та рефлексії; уміння визначати власну позицію, планувати свою роботу й час; комунікативних умінь і навичок; уміння презентувати результати своєї роботи;

3) виховному – включає виховання значущих загальнолюдських цінностей (соціальне партнерство, толерантність, діалог почуття відповідальності, самодисципліни, самоорганізації);

4) соціалізуючому – передбачає вироблення власного погляду на події; усвідомлення значення спільних зусиль, роботи в команді [11].

Навчальний проєкт – самостійна завершена творча робота учнів, виконана під керівництвом вчителя. Це сукупність завдань для учнів,

проблеми, що потрібно розв'язати, пошук способів їх вирішення, організація форм взаємодії учнів з учителем й одне з одним, а також аналіз отриманого результату [77, с.41]. Його результат – це індивідуальний досвід проектної діяльності учня.

Оскільки таке навчання розвивається у продуктивній діяльності, то, на думку Т.Мантули, воно розширює сферу суб'єктивності в процесі самовизначення, творчості і конкретної участі [50, с.45]. Розробка навчального проекту, як і будь яка нова форма роботи, викликає в учнів певне здивування чи цікавість. Цікавість є початковою стадією пізнавальної спрямованості особистості учня. На основі цікавості виникає допитливість – прагнення дитини проникнути за межі побаченого. На відміну від цікавості, допитливість пов'язана із змістом проектної діяльності й виявляється у прагненні пізнати об'єкт своєї уваги [55, с.13].

С. Кримський вважає, що навчальні проекти комплексно реалізують такі педагогічні *принципи*: самостійність; співробітництво дітей і дорослих; облік вікових, індивідуальних особливостей дітей; діяльнісний підхід; актуалізація суб'єктивної позиції дитини у педагогічному процесі; взаємодія педагогічного процесу з навколишнім середовищем [43, с.12]. Спираючись на рекомендації вченого, пропонуємо таку послідовність створення проекту як продукту активної навчальної діяльності учнів:

- 1) постановка завдання;
- 2) розробка безпосереднього проекту;
- 3) організація громадської думки про здійснення заходу;
- 4) безпосередня трудова діяльність;
- 5) облік виконаної роботи [43, с.13].

Проектна технологія передбачає розв'язання суб'єктом навчання або їх групою певної проблеми, в результаті чого вони отримують певну суму знань. Основний принцип методу проектів – це опора на інтереси [14, с.44]. Кожна дитина – це особистість. «Особистісно зорієнтоване навчання – це

утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети», - зазначає І.Д.Бех [6, с.13].

Проектна технологія безпосередньо впливає на розвиток учня, орієнтується на нього. Вона дає можливість учителеві тісно впливати на зовнішні мотиви (допитливість, прагнення бути дорослим, активне сприйняття нового) та на внутрішні мотиви (почуття обов'язку, бажання вчитися, любов до книги, потяг до самоосвіти, прагнення до успіху тощо) школяра, дає змогу поєднати ціннісно-змістовні основи культури та процес діяльнійшої соціалізації учня. Саме через це в наш час дана технологія стала надзвичайно актуальною [1, с.42].

Аналіз наукової літератури свідчить, що цінність методу проєктів полягає у тому, що він сприяє розвитку інтересу до навчання, ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до діяльності. Метод проєктів має величезну цінність, адже завдяки його реалізації учні:

- навчаються добре виконувати роботу, відчуваючи при цьому радість і гордість за результати;
- стають оптимістами;
- навчаються мислити, їхні думки базуються на фактах, а не на передбаченнях;
- навчаються вчитися, знають, де і як потрібно знаходити матеріал, як тлумачити факти, як їх обґрунтовувати;
- набувають навичок роботи в команді;
- навчаються ставити мету, зважати на думку товаришів;
- навчаються ефективно працювати, планувати свою працю на кожному етапі, знають, де знайти засоби для досягнення мети та як їх запровадити;
- зацікавлюються самостійною роботою;

- навчаються розраховувати свої сили в процесі навчальних занять [78, с.43].

Цей перелік можна продовжувати, адже на практиці метод проєктів розглядається як інновація, метою якої є створення для дитини умов, за яких вона оволодіє вмінням активно здобувати, оновлювати та розвивати свої знання, зможе їх творчо застосувати. Проєктна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість.

Головною складовою методу є самостійність учня [93, с.5]. Під час роботи за проєктною технологією можливе й виникнення деяких проблемних питань. При підготовці й проведенні уроку важливо володіти мистецтвом комунікацій, не давити на дітей своїм авторитетом, не нав'язувати власної думки, дати можливість дітям самим відчувати бажання дослідити й вивчити певне питання; уміти встановлювати та підтримувати в групі проєкту стійкий позитивний емоційний настрій; контролювати правильні відносини учнів при груповій взаємодії; сприяти рівноцінній участі членів групи у вирішенні поставлених завдань; психологічно й емоційно налаштовувати робочу групу на позитивне розв'язання проблеми [89, с.46].

У процесі проєктної діяльності як окремого виду навчання, що організовує та спрямовує пізнавальну активність учня, зосереджуються важливі умови та можливості прямого й опосередкованого впливу на пізнавальні інтереси [83, с.27].

Характерні особливості проєктної технології створюють широкі можливості для формування в учнів умінь, пов'язаних із самостійним освоєнням нових знань. Вони виявляються у розмаїтті форм самостійної роботи, оволодінні новими способами пізнавальної діяльності, проблемному підході, елементах пошуку або дослідження творчої діяльності [94, с.52].

Логіка проєктної діяльності виключає надання учням знань у готовому вигляді. Натомість створюються умови:

а) для самостійної ініціативи учня, що спричинює актуалізацію у свідомості, відчуттях і мотивах суперечностей між наявним та бажаним рівнем знань і вмінь;

б) для розвитку пізнавального інтересу, на цій основі й можуть формуватися внутрішні мотиви учіння, які впливатимуть на різноманітні сфери пізнавальної діяльності учнів;

в) для творчої самореалізації учня;

г) для навчальної взаємодії між учителем та учнями (співробітництва), в основі яких лежали б не підлеглість і покора, а співпраця, відкритість і довіра [29, с. 36].

Організація співробітництва з учнями передбачає використання різноманітних способів: спільне визначення мети діяльності; створення ситуації вільного вибору; створення навчального діалогу; використання рольової гри; участь дітей в оцінці уроку; добір навчального матеріалу [79, с.287].

Аналізуючи теоретичні джерела та досвід роботи вчителів, можна виявити такі способи організації взаємодії учнів та вчителя:

- спільне створення навчально-дидактичного матеріалу (співтворчість);

- створення спільних проєктів (навчальне проєктування) [3, с.16].

Якщо умовно поєднати всі ці способи в логічно взаємопов'язаний ланцюжок, то проєктування завершує його, а попередні способи є складовими його етапів. Тому створення спільних проєктів займає найвищу сходинку в ієрархії способів організації взаємодії учнів та вчителя в навчально-виховному процесі початкової школи щодо складності організації [3, с.16].

Як зазначають Т. Даниленко, В. Пеньшина [22, с.55], проектна технологія надає вчителю роль «незалежного консультанта», а учням – активних учасників» (див.табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Визначення поняття «Метод проектів»
у науково-педагогічній літературі**

Визначення поняття	Автор
<i>Метод проектів</i> - це певна сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів.	Є.Полат [74, с.143]
<i>Метод проектів</i> – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів	С.Гончаренко [19, с.134]
<i>Метод проектів</i> – комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності.	Г.Селевко [87, с.122]
<i>Метод проектів</i> – це універсальний «життєвим метод дослідження», який підготує дитину до життя	Л. Левін [46, с.45]
<i>Метод проектів</i> – це освітня технологія, спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.	Л.Бодько [12, с.2]
<i>Метод проектів</i> – це система навчання, за якої особистість набуває знання в процесі планування і виконання поступово ускладнених практичних завдань – проектів.	Н.Котелянець [38, с.48]
<i>Метод проектів</i> – це педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування та здобуття нових. Активне включення школяра у створення тих чи інших проектів дає можливість засвоювати нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.	Т.Кутурженко [44, с.10]

Із таблиці 1.3 видно, що на різних етапах проектування зміст діяльності вчителя та учнів змінюється. Змінюються і відносини у системі «учень-вчитель»:

- учень визначає мету діяльності – учитель допомагає йому в цьому;
- учень відкриває нові знання – учитель рекомендує джерела знань;
- учень експериментує – учитель розкриває можливі форми і методи експерименту, допомагає організувати пізнавально-трудова діяльність;
- учень обирає – учитель сприяє прогнозуванню вибору;
- учень активний – учитель створює умови для розвитку активності;
- учень – суб'єкт навчання, учитель – партнер;
- учень відповідає за результати своєї діяльності – учитель допомагає оцінити отримані результати і виявити способи вдосконалення діяльності.

Отже, метод проєктів є інтегрованим компонентом розробленої і структурованої системи освіти, що ґрунтується на розвитку пізнавальних навичок, креативності, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно конструювати знання, розвивати критичне і творче мислення. Сьогодні проєктування в освіті розвивається за трьома напрямками:

1. Метод проєктів як один із методів інтегрованого навчання дошкільників і школярів, що ґрунтується на їхній самостійній, творчій, мотивованій, доцільній, пізнавальній діяльності.

2. Соціальне проєктування з учнями – це особлива діяльність учнів над розв'язанням конкретних соціальних проблем.

3. Проєктування як особлива діяльність педагога, зміст якої – це пошук і створення нових видів педагогічної діяльності, моделей освіти тощо.

Основні завдання проєктної технології в початковій школі на сучасному етапі: формування навичок самостійної діяльності, застосування

знань у нестандартних ситуаціях; формування в учнів комунікативних умінь та навичок; формування навичок науково-дослідної роботи.

1.2. Класифікації навчальних проєктів

Проекти, що виконуються в межах сучасного освітнього процесу початкової школи, класифікують за кількома ознаками. При використанні методу проєктів необхідно, перш за все, розуміння того, що проєкти можуть бути різними. Класифікація навчальних проєктів може здійснюватись за такими ознаками:

- домінуюча в проєкті діяльність (дослідницька, пошукова, творча, рольова, інформаційно-прикладна);
- предметно-змістова складова (моно- або міжпредметні проєкти);
- характер координації проєкту (з відкритою координацією або з прихованою координацією);
- характер контактів (внутрішні: учні певного класу, школи);
- кількість учасників проєкту (індивідуальний, груповий, масовий);
- термін виконання проєкту – короткотривалий (заняття), середньо тривалий (від тижня до місяця), довготривалий (декілька місяців).

Відповідно до першої поданої ознаки (*домінуюча в проєкті діяльність*) можна виділити наступні типи проєктів [25, с.5-8]:

1. *Дослідницькі* – це такі проєкти, які вимагають добре продуманої структури, визначеної мети, актуальності дослідження, значення, методів у тому числі експериментальних і дослідницьких робіт, а також методів опрацювання результатів. Ці проєкти сприяють логіці дослідження і структура їх наближена або така ж як і справжніх наукових досліджень. Цей тип проєктів включає такі етапи:

- ✓ актуальність теми, яка узята для дослідження,
- ✓ формулювання проблеми дослідження, його предмета і об'єкта,
- ✓ визначення задач,

- ✓ визначення методів, джерел інформації,
- ✓ вибір методології, гіпотез,
- ✓ розробка плану, шляхів вирішення,
- ✓ обговорення отриманих результатів,
- ✓ висновки,
- ✓ оформлення результатів досліджень,
- ✓ визначення нових проблем для подальшого розвитку дослідження.

2. *Творчі проекти* вимагають виділення домінуючого аспекту. У них немає детально проробленої структури спільної діяльності. Структура тільки намічається і потім розвивається таким чином, щоб отримати кінцевий результат, який відповідає інтересам учасників проекту. Доцільним є домовленість про результати, які плануються та форма представлення. Це може бути твір, фільм, газета, відеофільм, свята, гра, експедиція та інші. Оформлення результатів творчого проекту вимагає чітко продуманої структури у вигляді сценарію відеофільму, плану твору, статті, репортажу, програми свята, дизайну і рубрик газети, альбому і т.д.

3. *Рольові* – це проекти, у яких (як у творчих) структура тільки намічається і залишається відкритою до завершення роботи. Характер і зміст проекту беруть на себе у визначених ролях учасники. Це літературні персонажі або вигадані герої, що імітують відносини (соціальні або ділові), які ускладнюються придуманими учасниками, ситуаціями. Ступінь творчості в цих проектах дуже висока, але переважає рольова гра. Результати цих проектів намічаються на початку виконання або вимальовуються лише в кінці.

4. *Інформаційні проекти* спрямовані на збір інформації про явище або якийсь об'єкт. З цією інформацією ознайомлюються учасники проекту, аналізують і узагальнюють факти, які призначені для широкої аудиторії. Так

як і дослідницькі, інформаційні проекти вимагають добре продуманої структури, систематичної корекції по ходу роботи.

5. *Практико-орієнтовані проекти* відзначаються чітко визначеним із самого початку результатом діяльності учасників проекту, який зорієнтований на соціальні інтереси самих учасників роботи (газета, документ, відеофільм, спектакль, програма дій, проект закону, довідковий матеріал тощо). Потребують продуманої структури, навіть сценарію діяльності учасників із визначенням функції кожного. Дуже важливо добре організувати координаційну роботу через обговорення, корекцію спільних дій, презентацію отриманих результатів та можливих способів використання їх на практиці, зовнішню оцінку проекту.

У практиці роботи вчителів початкової школи, ураховуючи специфіку навчання молодших школярів, слід інтегрувати проекти *за змістовим аспектом проекту*:

1. *Літературно-творчі*. Поширений тип спільних проектів молодших школярів, під час роботи над якими учні можуть ґрунтовно проаналізувати та зрозуміти зміст художнього твору, вивчити життєвий шлях видатного письменника тощо.

2. *Природничо-наукові*. Зазвичай мають чітко окреслене дослідницьке завдання (наприклад, дослідити стан довкілля певної місцевості).

3. *Екологічні проекти*. Здебільшого потребують використання дослідницьких, наукових методів, інтегрованих знань із різних галузей.

4. *Мовні (лінгвістичні)*. Навчальні проекти, спрямовані на оволодіння мовним матеріалом, формування певних мовленнєвих навичок та вмінь: лінгвістичні, спрямовані на вивчення мовних особливостей, мовних реалій, фольклору; філологічні, передбачають вивчення етимології слів, літературні дослідження тощо).

5. *Культурологічні*. Мають зв'язок з історією та традиціями різних країн. За змістом можуть бути історико-географічними, етнографічними, політичними, мистецтвознавчими, економічними.

6. *Ігрові*. За змістом можуть бути уявними мандрівками; імітаційно-діловими, які моделюють професійні та комунікативні ситуації; драматизація, соціальні імітації.

За характером координації:

1. Безпосередній, тобто з відкритою координацією. Учитель (координатор) бере участь в проекті в своєму власному статусі, направляє роботу, організовує окремі етапи проекту. Тут важливим є відмова від авторитарного керівництва, робота в співдружності з учасниками, при збереженні функцій консультування, але без нав'язування свого рішення.

2. З прихованою координацією (можливо головним чином в телекомунікаційних проектах). Координатор виступає як повноправний учасник проекту і не виявляє свій справжній статус вчителя в період діяльності груп-учасників. Свій вплив він здійснює за рахунок лідерських і професійних якостей за критерієм компетентності [31, с.98].

За кількістю учасників проекту:

1.Індивідуальні проекти, передбачають, що учні працюють самостійно. При цьому один проект виконує один учень.

2.Парні проекти передбачають роботу молодших школярів у парі, тобто два учні працюють над створенням одного проекту.

3.Групові проекти створюються молодшими школярами у групі (від 3 і більше учнів) [70, с.10].

За тривалістю виконання:

1.Короткострокові – це міні-проекти, що розраховані на один урок;

2. Середньострокові – це проекти, що розраховані на декілька уроків;

3.Довгострокові – це проекти, що розраховані на тиждень. Практика свідчить, що довгострокові проекти використовуються досить рідко і

потребують спеціальної підготовки учнів, учителя та створення проектної матеріальної технічної бази, залучення батьків [4, с.11].

За кількістю навчальних предметів, охоплених проектом:

1. Монопредметні проекти – це проекти, що виконується на матеріалі конкретного предмета;

2. Міжпредметні – проекти, де інтегрується зміст декількох навчальних предметів;

3. Надпредметні – це проекти, що містять зміст дисципліни, яка не входить до програми початкової школи. Такі проекти, як показує практика, використовуються досить рідко. [3, с.17].

Найперспективнішими видами проектної діяльності, з огляду на її потенціальні психолого-педагогічні можливості, є колективні міжпредметні чи «надпредметні» проекти, що не тільки виступають як інтегруючий фактор і фактор сучасної освіти, що не тільки систематизують знання, а й забезпечують максимальне його наближення до реальних потреб життя, творчої самореалізації і конструктивної соціалізації особистості учнів [89, с.33].

За характером контактів:

1. Внутрішні – це проекти, що проводяться в межах одного класу;

2. Міжпаралельні – це проекти, що проводяться в межах паралелі класів;

3. Міжшкільні – це проекти, що проводяться із залученням учнів різних шкіл району, міста;

4. Обласні – це проекти, що проводяться із залученням учнів з різних областей країни [3, с.15].

За метою, яку ставить перед собою вчитель, проєкт може бути [3, с.16]:

1. Підсумковим.

2. Поточним.

За характером партнерських взаємодій [25, с.10-11]:

1. Змагальним.
2. Кооперативним.
3. Конкурсним.

На основі аналізу теоретичних джерел можемо зробити висновок про те, що проєктна технологія набуває нового переосмислення в умовах діяльнісного підходу особистісно-орієнтованого навчання. Він найповніше забезпечує суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу. Ефективність застосування проєктної технології залежить від рівня підготовки вчителя та учнів. Можна стверджувати, що проєктна діяльність на уроках є:

- засобом підвищення продуктивності навчальної праці та її актуалізації;
- розвивальним середовищем, що формує соціальні вміння, навички та сприяє набуттю навчального й життєвого досвіду;
- перевіркою відповідності особистого досвіду потребам власної активної трансформаційної ролі в суспільстві;
- розвитком творчих обдарувань особистості та її самореалізації [21, с.6].

Розділ 2

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1. Обґрунтування педагогічних умов організації проєктної діяльності молодших школярів.

Під педагогічними умовами ми розуміємо обставини, науково обґрунтовані дії, які сприятимуть успішній організації проєктної діяльності молодших школярів у освітньому процесі. Вважаємо, що таке визначення відповідає продуктивному komponуванню елементів системи (досліджуваного феномена), організації ефективної діяльності молодших школярів у освітньому процесі через оптимальний вибір та реалізацію змісту, форм, методів педагогічної взаємодії, що забезпечує успішне вирішення освітніх завдань.

Виявлення умов, що забезпечують функціонування і розвиток цілісного педагогічного процесу, є одним із найважливіших завдань педагогічних досліджень, а успішне їх дотримання сприяє покращенню ефективності досліджуваного процесу та реалізації поставлених цілей.

1. Перша умова — урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі організації проєктної діяльності - передбачає розвиток інтересу учнів початкових класів до навчання, вияв вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями; мотивацію уникнення невдачі; формування особистісних якостей і вмінь, потреби саморозвитку. Розвиток пізнавальної мотивації забезпечує подолання учнями труднощів у навчальній роботі, стимулює їхню пізнавальну активність та ініціативність. При цьому ми виходимо з того, що у навчанні важлива позитивна спрямованість учня на

творчість (потреба у самовираженні, самореалізації, спрямованість та стійкий інтерес до рефлексивної творчої діяльності); мотивації на розвиток креативного мислення. Сформованість мотиву набуття знань та прагнення учня до творчого прояву себе є невід’ємною складовою ефективності навчальної діяльності. Аналіз процесу організації проєктної діяльності учнів початкової школи свідчить про важливість індивідуальної складової, адже саме це є запорукою успішного навчання. «Щоб сформувати зацікавлене ставлення учнів до пізнання, – зазначає О. Савченко, – треба спиратися не лише на почуття обов’язку, волі, які в цьому віці є слабкими регуляторами поведінки, а й на природну допитливість, емоційність, інтелектуальні почуття дитини, її самооцінку, роль у колективі тощо» [46, с. 9].

2. Друга умова — поетапне, систематичне та цілеспрямоване використання проєктної діяльності на уроках початкової школи - через виконання завдань творчого характеру, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, розкриття творчого потенціалу та творчих здібностей учнів, інтеграцію навчальних предметів та диференціацію навчання відповідно до запитів, нахилів та здібностей учнів, посилення спілкування учнів і вчителя та учнів між собою, збільшення питомої ваги самостійної навчальної діяльності дослідницького характеру, розкриття творчого потенціалу учнів і викладачів з урахуванням їхніх позицій та вподобань, специфіки перебігу навчального процесу початкової школи.

3. Третя умова – використання групової та індивідуальної форм навчання у процесі організації проєктної діяльності – реалізується через вибір різних форм проєктів, які були проаналізовані в теоретичному розділі нашого дослідження.

Однак задля успішної організації проєктної діяльності молодших школярів у освітньому процесі потрібно дотримуватися певних правил, а саме:

1. Уникайте несхвальних оцінок її творчих ідей.

2. Будьте терплячі до дивних ідей, поважайте допитливість, запитання й ідеї дитини. Намагайтесь відповідати на всі запитання, навіть якщо вони здаються абсурдними.

3. Давайте дитині можливість побути одному і дозволяйте, якщо вона того хоче, самій займатися своїми справами. Надлишок опіки може пригальмувати творчість.

4. Допомагайте дитині вчитися будувати її систему цінностей, щоб вона могла поважати себе і свої ідеї поряд з іншими ідеями та їх носіями. Таким чином, її саму будуть цінувати інші.

5. Допомагайте дитині у задоволенні основних людських потреб (почуття безпеки, любові, поваги до себе і оточуючих).

6. Виявляйте симпатію до її перших незграбних спроб виражати свої ідеї словами і робити їх таким чином зрозумілими оточуючим.

7. Знаходьте слова підтримки для нових творчих починань дитини, уникайте критикувати перші спроби – якими б невдалими вони не були. Ставтеся до них з теплом: дитина прагне творити не лише для себе, але й для тих, кого любить та поважає.

8. Підтримуйте необхідну для творчості атмосферу, допомагаючи дитині уникнути суспільного несхвалення.

Важливим у розвитку учнів початкової школи відіграє творча навчально-ігрова діяльність. Саме вона активізує творчі механізми активності дитини і тому виступає найважливішим засобом розвитку учнів.

2.2. Стан досліджуваної проблеми у сучасній шкільній практиці

Аналіз досвіду вчителів дозволяє стверджувати, що проєктні технології в початковій школі зазвичай використовують на уроках природознавства. Ми підтримуємо думку Т.Даниленко про те, що дану технологію можна ефективно використовувати і на уроках літературного читання [22, с.55]. Це сприятиме кращому сприйняттю та поглибленому

розумінню молодшими школярами текстів художніх творів. Технологія спрямована на те, щоб учні змогли опанувати навчальний матеріал на високому рівні, самостійно здійснювати пошук інформації, тобто займатися самоосвітою.

Нас зацікавив досвід вчителів України, які використовують проєктну технологію на уроках літературного читання і підтримують думку про те, що впровадження навчальних проєктів під час вивчення художніх творів в початковій школі забезпечує ефективну роботу над текстами різних жанрів, створюють умови для здійснення літературної освіти молодших школярів. Наприклад, досвід вчителя Наталії Грони [66, с.45-53]. Вона стверджує, що проєкти стимулюють загальну активність учнів, сприяють створенню ефективного освітнього середовища й утвердження системного характеру навчання та самонавчання, активізують творчу діяльність учнів відповідно до їхніх інтересів для здобуття певних знань. Вчитель зазначає переваги проєктної діяльності на уроках літературного читання, серед них:

- подолання поверхневої роботи над художніми творами;
- створення умов для вільного самовираження учнів у ході читання та аналізу текстів;
- розвиток різноманітних здібностей учнів.

Н. Грона запропонувала учням третього класу під час ознайомлення із творами Василя Сухомлинського «Кінь утік» та «Красиві слова та красиве діло» створити проєкт «Краплинка доброти».

Мета проєкту: проаналізувати твори В.Сухомлинського про людські чесноти; розширити інтерес до творчості педагога, сприяти формуванню уявлень про доброту, чуйність, уважність, розвивати діалогічне та монологічне мовлення, читацькі здібності; виховувати доброту, любов до батьків, до рідного краю, до праці, бажання бути людьми.

Хід роботи: 1) необхідно колективно сформулювали питання, для дослідження: Що таке дружба? Хто такий друг? Навіщо потрібні друзі? Яка роль друга в житті людини? 2) поділити учнів на 3 групи:

Перша група досліджує проблему «Що таке дружба?» Мета дослідження: розкрити зміст понять «дружба», «справжній друг»; прищепити учням повагу до цінностей дружби; сприяти розвитку критичного ставлення до себе і своїх особистих якостей, терпимості й коректності в спілкуванні з друзями. Результат свого дослідження члени цієї групи представляють у вигляді лепбука.

Мета дослідження другої групи: стимулювати почуття відповідальності за того, з ким дружимо, усвідомити потребу кожної людини в існуванні друзів, у відчутті, які дає дружба, як сформувати розуміння, хто такий друг, уміння берегти дружбу. Учасники цієї групи проведуть гру «Давай дружити», а також запропонують ситуації з творів для аналізу.

Мета дослідження третьої групи: формувати учнів уявлення про доброту, чуйність, уважність, дати можливість відчувати радість від творення добра іншим, мати й цінувати друзів. Результат свого дослідження члени цієї групи представляють у вигляді газети «Стежками доброти».

Робота над проектом показала, що учні можуть виступати активними учасниками процесу створення проекту, формувати свій власний погляд на інформацію, намічати мету й завдання, шукати шляхи їх вирішення. Системне впровадження проектної технології в школі, як зазначає вчитель, сприяє розвитку критичного мислення, умінню самостійно здобувати знання, творчо підходити до виконання навчальних завдань.

Заслуговує уваги проект під назвою «З «Малятком» у світ читання», який організувала вчитель початкових класів Р.Боришкевич [13, с.5-10].

Мета проекту: формувати читацьку компетентність учнів через спілкування з дитячої літературою, зацікавити дитячою пресою, виховувати любов та цікавість до періодичних видань.

Типологія даного проекту така: практично-зорієнтований, груповий, інформаційно-пошуковий, довгостроковий. Вчитель використовує такі методи і форми роботи, як пошук інформації, її аналіз, поєднання групової та індивідуальної роботи.

Освітній продукт проекту – створення власного номера журналу. Необхідно зауважити, що під час вивчення розділу «Від слова – до книги» у 3 класі, зміст підручника вміщує статтю Олександри Савченко «Чи любиш ти читати журнали?». Учні можуть ознайомитись з переліком українських дитячих журналів, їх рубриками. А щоб діти були не лише читачами журналів, а й їх дописувачами – було запропоновано виконати даний проект.

Діти мало читають, а якщо і читають, то глибоко не занурюються у зміст текстів. Створення власного номера журналу дасть учням змогу глибоко усвідомити зміст художніх творів, які будуть вміщені у номері, розкрити свої здібності. Створення журналу – це складний і довготривалий процес. Журнал пропонує: тексти відомого дитячого письменника Василя Сухомлинського, малюнки, пісеньки, вірші та оповідання (створені самими дітьми).

Для текстів журналу було обрано казки В. Сухомлинського. Тематика: дружба. Діти спочатку повинні були колективно ознайомитись та проаналізувати художній твір для того, щоб зрозуміти яка тема, ідея, адже на основі цього їм необхідно було готувати малюнки, підбирати пісні, писати власні вірші та оповідання і, звісно, оформлювати журнал.

Ми вважаємо, що заслуговує на увагу досвід вчителя вищої категорії Галини Вільк [16, с.64-65]. Вона пропонує груповий, творчий, середньостроковий проект «Дитячі роки Тараса Шевченка».

Мета проекту: ознайомити учнів з дитячими роками Т.Г.Шевченка, вивчити маловідомі цікаві факти дитинства поета з метою подальшого поглибленого вивчення його художніх творів; розвивати пізнавальні інтереси школярів та їхні навички, вміння збирати, досліджувати,

узагальнювати і систематизувати інформацію, активізувати творчу уяву і фантазію; сприяти вихованню почуття співпереживання, шанобливого ставлення до надбань культури, поваги до життєвого і творчого шляху генія України, його творів, а також любові до рідного краю.

План виконання проекту:

1. Обговорення в класі ідей проекту.
2. Розподілення учнів на групи, визначення завдань, обов'язків.
3. Визначення джерел інформації.
4. Визначення форми представлення результату.
5. Безпосередня робота над проектом.
6. Представлення результату.
7. Оцінювання.

Учні під час реалізації проекту мали можливість продемонструвати свої творчі здібності, навчилися приймати спільні рішення, колективно планувати роботу, відповідально виконувати доручену справу і відповідати за своє слово, аналізувати результати власної діяльності. Як результат, молодші школярі виконали всі поставлені перед ними завдання: створили буклет «Кобзарик», ілюстративний альбом «Твори Т.Шевченка очима дітей».

2.3. Констатувальний експеримент з теми дослідження

Шкільна практика свідчить, що проєктну технологію можна ефективно використовувати в освітньому процесі початкової школи. Рівень пізнавальної активності учнів цього віку надзвичайно високий: кожна відповідь на дитяче запитання викликає нові запитання. Хоча сучасні діти вже можуть самостійно знайти відповіді на більшість запитань, робота педагога допомагає їм обрати правильний напрям пошуку розв'язання, опрацювання певного завдання.

Експериментальна робота проводилась на уроках літературного читання. Зауважимо, що проблема формування читацького інтересу, виховання любові до творів художньої літератури зараз постає надзвичайно гостро. Тому ми намагалися застосувати проєктну діяльність молодших школярів ще й для того, щоб сформувати читацький інтерес, інтерес до роботи з книгою, до художньої літератури, а для цього, на нашу думку, необхідно підвищити рівень розуміння учнями художніх творів.

Проаналізувавши теоретичний матеріал, вивчивши стан досліджуваної проблеми у шкільній практиці, ми припустили, що рівень розуміння учнями змісту художніх творів значно зростає за умови використання різних видів навчальних проєктів та активної пізнавальної діяльності молодших школярів. Для перевірки правильності нашої гіпотези було проведено дослідно-експериментальну роботу серед учнів третіх класів Херсонського закладу загальної освіти №37. Учасниками експерименту були учні 4-х класів: 4-А –експериментальний (28 учнів) та 4-Б - контрольний (27 учнів).

Дослідно-експериментальна робота передбачала 2 етапи: констатувальний та формувальний.

I етап – констатувальний. Його мета – перевірити рівень розуміння учнями змісту художнього твору. На цьому етапі ми виокремили такі завдання:

1. Розробити критерії для виявлення рівня розуміння учнями змісту художнього твору.
2. Дібрати завдання для практичного виконання учнями.
3. Визначити рівні розуміння учнями четвертих класів змісту художнього твору.

Нами були розроблені критерії, які відображають рівні розуміння учнями змісту художнього твору: високий, достатній, середній, початковий (див. табл.2.1).

Таблиця 2.1

Критерії та рівні розуміння учнями змісту художнього твору

Рівень навчальних досягнень учнів	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня (учениці)
Високий	10-12	Учень (учениця) самостійно виконує завдання за змістом тексту: висловлює власне ставлення до змісту твору, визначає головних та другорядних персонажів твору, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, правильно відтворює хронологію подій у творі, визначає тему, головну думку твору
Достатній	7-9	Учень (учениця) переважно самостійно висловлює власне ставлення до подій, вчинків персонажів, припускаючись неточностей у формулюванні найпростіших суджень; з незначною допомогою вчителя пояснює причинно-наслідкові зв'язки, правильно відтворює хронологію подій у творі, визначає тему, головну думку твору
Середній	4-6	Учень(учениця) з незначною допомогою вчителя виконує завдання за текстом, усвідомлює фактичний зміст твору; з допомогою вчителя визначає причинно-наслідкові зв'язки, визначає тему, головних та другорядних персонажів твору
Початковий	1-3	Учень (учениця) зі значною допомогою вчителя виконує завдання за текстом, частково усвідомлює зміст твору; з допомогою вчителя спроможний визначати причиннонаслідкові зв'язки, але не пояснювати їх, визначає дійових осіб, не розмежовуючи їх на головних та другорядних.

Для визначення рівня розуміння учнями 4-хх класів змісту художнього твору молодшим школярам було запропоновано текст (див. Додаток А), який вони мали прочитати, та різнорівневі письмові завдання на розуміння змісту прочитаного твору.

Робота тривала 40 хвилин.

Завдання до тексту для учнів 3х класів:

1. Прочитай текст.
2. Запиши дійових осіб казки (1б.)
3. Заповни таблицю (1б.)

Головні персонажі	Другорядні персонажі

4. Знайди та запиши речення, яке визначає головну думку твору (2б.).
5. Пронумеруй (від 1 до 6) послідовність подій у творі (2б.):
 - ◆ Швиденько взяли валізи і поїхали на вокзал.
 - ◆ Родина Ковальчуків збиралася на курорт.
 - ◆ Усі бігали по квартирі, шукали свої речі.
 - ◆ Ковальчуки повернулися з відпочинку.
 - ◆ Наука старої валізи минула марна.
 - ◆ Раптом відчинилася шафа, і звідти вийшла стара пузата валіза.
6. Знайди у тексті слова, які характеризують валізу. Запиши їх (2б.).
7. Поясни, чому валізу автор називає мудрою(2б.).
8. Які почуття у вас викликала дана казка? (2б.).

Після виконання учнями даних завдань, було визначено рівні сформованості умінь аналізувати та розуміти художні твори у кожного учня.

Аналіз виконаної роботи показав, що завдання № 1 виконали всі учні, але оскільки швидкість читання у всіх різна, то учні з високим рівнем прочитали текст за 5-6 хвилин, а учні з початковим рівнем прочитали текст за 10-14 хвилин.

Завдання №2, 3, що передбачали визначення дійових осіб виконали більшість школярів.

Багато учнів не змогли визначити головну думку твору та встановити правильно послідовність подій у творі(завдання № 4,5).

Учні самостійно змогли попрацювати із самим текстом та виконали 6-е завдання, де треба було знайти слова, які характеризували валізку.

Завдання № 7, 8 викликали труднощі у більшості учнів 3х класів.

Таким чином високий рівень умінь аналізувати та розуміти художні твори сформований у 4 учнів 4-Б класу (14,8%) та 2 учнів 4-А класу (7,1%). Достатній рівень – у 7 учнів 4-Б класу (25,9%) та 5 учнів 4-А класу (17,6%). Середній рівень – у 11 учнів 4-Б класу (40,7%) та 15 учнів 4-А класу (53,6%). Початковий рівень – у 5 учнів 4-Б класу (18,5%) та 6 учнів 4-А класу (21,4%) (див табл. 2.2)

Таблиця 2.2

**Рівні розуміння змісту художнього твору учнями 3-х класів
(констатувальний етап)**

Рівні розуміння учнями змісту художнього твору	4-Б клас (27 учнів)		4-А клас (8 учнів)	
	Кількість учнів	Відсотки	Кількість учнів	Відсотки
Високий	4	14,8%	2	7.1%
Достатній	7	25,9%	5	17,6%
Середній	11	40,7%	15	53,6%
Початковий	5	18,5%	6	21,4%

Отримані результати свідчать про недостатність традиційної методики навчання учнів аналізу художніх творів та на необхідність пошуку ефективних підходів щодо подолання даної проблеми.

2.3. Експериментальна робота з організації проєктної діяльності

молодших школярів на уроках літературного читання

Мета формувального етапу експерименту полягала у перевірці гіпотези - педагогічних умов організації проєктної діяльності на уроках початкової школи, а саме:

1. Урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі організації проєктної діяльності.
2. Поетапного, систематичного та цілеспрямованого використання проєктної діяльності на уроках початкової школи.
3. Використання групової та індивідуальної форм навчання у процесі організації проєктної діяльності.

На основі вище зазначених положень гіпотези нами було розроблено систему роботи, яка передбачала залучення учнів до групового виконання проєктів. Усього було запропоновано 5 проєктів. Робота над проєктами мала поступовий та систематичний характер і впроваджувалася в експериментальному 4-Б класі. У контрольному класі навчання здійснювалося традиційно. При цьому зауважимо, що виконання проєктів займало багато часу, незважаючи на те, чи він є короткотривалим або довготривалим, адже завдання, які ставилися перед учнями, передбачали усвідомлене читання літератури, а головне аналіз та синтез навчального матеріалу.

В основу системи роботи було покладено поетапне введення різних типів проєктів (інформаційно-творчий – творчий – дослідницько-творчий — дослідницько-інформаційний – творчий). Учні в кожному проєкті набували відповідних знань та вмінь, які в подальшому розширювалися і були основою для наступного проєкту.

Таблиця 2.3

Система роботи з організації проєктної діяльності на уроках літературного читання

Етап	Мета етапу	Домінантний компонент читацької	Тип проєкту	Назва проєкту
------	------------	---------------------------------------	-------------	---------------

		компетентності		
Підготовчий	Введення учнів у проектну діяльність	Когнітивний, комунікативний та особистісно-творчий	Інформаційно-творчий	«Від зернини до хлібини»
Основний	Формування читацької компетентності у процесі взаємодії.	Особистісно-творчий	Творчий	«Що було на початку світу?»
		Діяльнісний, особистісно-творчий	Дослідницько-творчий	«Невідома Леся Українка»
		Діяльнісний, когнітивний та комунікативний	Дослідницько-інформаційний	«Твоє коріння там, де ти народився. Саша Кочубей «Володарка Лісу»
Підсумковий	Індивідуальний вияв творчого потенціалу у процесі роботи над проектом.	Особистісно-творчий	Творчий	«Зірки екранного кіно. Ірен Розбудько «Я зніматимусь у кіно»

Перший проєкт під назвою *«Від зернини до хлібини»*: груповий, короткотривалий, інформаційно-творчий. Результатом проєкту є випуск газети.

Мета: формувати уявлення дітей про цінність хліба; викликати інтерес до історії свого народу, його звичаїв, бажання доторкнутися до народних джерел; виховувати шанобливе ставлення до хліба, до людей, які доклали праці в народження хліба.

Актуальність проєкту

Де б ви не накривали на стіл, яких би страв не наготували, всі старання

будуть марні, якщо забудете про хліб. Спробуємо оцінити сонячне світло, красу землі і тепло рідного дому. Щоб ми не задумували, про що не мріяли - усьому міра хліб. В ньому основа нашого благополуччя, він - запорука усіх наших радостей і надій. Як говорили в давнину: "Земля на зернятку стоїть..."

Який шлях хліба від зернини до хлібини? Чи знаєте ви, друзі, як хліб потрапляє до столу? Хліб... Ось він — свіжий, м'який, запашний — лежить на вишитому рушнику. Від нього іде запах золотої ниви, спекотного сонця, чується пісня жайворонка.

Виконання проєкту дає можливість сформувати уміння молодших школярів працювати з різними літературними джерелами та сформувати ключові компетентності:

- Уміння планувати діяльність;
- Уміння працювати з довідковою літературою;
- Учитися співпрацювати разом;
- Уміння запитувати;
- Уміння управляти голосом;
- Правильно оцінювати свою діяльність та діяльність однокласників.

А також розвивати читацьку компетентність, бо компоненти читацької компетентності пов'язані з типами навчальних проєктів. Тому такий інформаційно-творчий проєкт пов'язаний із когнітивний, комунікативний та особистісно-творчий компонентами читацької компетентності.

Вчитель повинен допомогти своїм учням у пошуку джерел, необхідних у роботі над проєктом, бути джерелом інформації, координувати весь процес роботи над проєктом, підтримувати та заохочувати учнів, допомагати, а не виконувати роботу замість них.

Для організації учнів було поділено на 6 груп. Перша група під назвою «Історики» - дізнаються про історію виникнення хліба та розповідають інформацію своїм однокласникам. Учні з'ясували, що хліб з'явився на землі понад 150000 років тому. Його шанували наші предки і бережно ставилися до

нього. Рецепт приготування хліба змінювався і вдосконалювався. Учні навіть порівняли на фото хліб, який випікали раніше і сучасний його вигляд.

Друга група – «Дослідники» - досліджували шлях від зернини до хлібини. Порівняли, як цей шлях змінювався протягом історії: від ручної обробки, підготовки ділянки, засіву і догляду, дозрівання і косіння пшениці, обмолочування, провіювання, молотьби та готовності борошна до випікання хліба; сучасна машина полегшила роботу вирощування пшениці та її обробку до отримання борошна із неї.

Третя група «Народознавці» - знаходили інформацію про те, як українці цінують хліб, де його ще використовують. Хліб для українського народу – це багатство і достаток. Його використовували в різних обрядах: від народження до старості та різних святах.

Четверта група «Літературознавці» - знаходили твори, в яких описується хліб: «Хліб» Л. Компанієць, «Пахне хліб» П. Воронько, «Не грайся хлібом, то ж бо гріх!» М. Рильський, «Етюд про хліб» І. Драч, «Чим пахне коровай» М. Познанська, а також добірка прислів'їв та приказок про хліб.

П'ята група «Актори» - підготувати інсценізацію притчі «Без труда нема плода». Дійовими героями виступали: автор, дід та вовк. На основі даної притчі зробили висновок про те, щоб отримати хліб, навіть крихту хліба, необхідно пройти довгий та непростий шлях аби поласувати ним.

Шоста група «Художники» - зображували хліб як символ української землі.

Підсумком роботи над проектом була презентація робіт кожної групи та випуск газети «Від зернини до хлібини: без труда нема плода».

Другий проєкт – **«Що було на початку світу?»**: індивідуальний, короткотривалий, творчий. Результатом є тематична папка.

Мета: повторити та узагальнити вивчений матеріал за опрацьованим розділом; активізувати словниковий запас; вдосконалювати навички швидкого, виразного свідомого читання; розвивати вміння висловлювати

власну думку, читацьку компетентність та творчо представляти результати своїх напрацювань; виховувати інтерес до читання.

Актуальність проекту

Ще з прадавніх часів наші предки прагнули зрозуміти, як виникли земля, небо, вода, хто створив людей, тварин, рослин. Вони складали розповіді, у яких відображались уявлення людей про грізний, незрозумілий світ, богів, духів, явища, від яких залежало їхнє життя.

Минали століття. Ці старовинні оповіді, що передавалися із уст в уста, почали називати міфами.

Із часом письменники їх записали і переказали як твори усної народної творчості.

У змісті міфів різних народів є чимало схожого.

Виконання проекту дає можливість сформувати уміння молодших школярів працювати з різними літературними джерелами та сформувати ключові компетентності:

- Уміння працювати з довідковою літературою;
- Учитися співпрацювати разом;
- Уміння запитувати;
- Уміння планувати діяльність;
- Уміння управляти голосом;
- Правильно оцінювати свою діяльність та діяльність однокласників.

А також розвивати читацьку компетентність, бо компоненти читацької компетентності пов'язані з типами навчальних проектів. Тому такий творчий проєкт пов'язаний із особистісно-творчим компонентом читацької компетентності.

Вчитель повинен допомогти своїм учням у пошуку джерел, необхідних у роботі над проектом, бути джерелом інформації, координувати весь процес

роботи над проектом, підтримувати та заохочувати учнів, допомагати, а не виконувати роботу замість них.

Для реалізації проекту кожен учень працює самостійно, але вчитель контролює цей процес.

Учні одержують інформаційний листок із наступними завданнями:

1. Написати власний міф «Як виник світ?» чи «Хто створив людей?»
2. Намалювати ілюстрацію до написаного міфу.

Завдання мало творчий характер. Більшість дітей написали, що світ і людей створив Бог. Один учень написав, що люди на планету Земля прийшли жити із інших планет, бо тут є всі умови для проживання.

Третій проєкт – *«Невідома Леся Українка»*: груповий, короткотривалий, дослідницько-творчий. Поділивши учнів на 4 групи, організували опрацювання життя та творчості Лесі Українки. *Результати проекту*: книга.

Мета: поглибити, розширювати знання про життя та творчість Лесі Українки; вчитися здійснювати проєктну діяльність на основі досліджень, вчити знаходити і систематизувати інформацію, вчити аналізувати, робити висновки на основі власних спостережень, вміти пояснити даний матеріал на основі теоретичних відомостей та презентувати в узагальненому вигляді; розвивати спостережливість, допитливість, зв'язне мовлення, мислення, творчі здібності, пам'ять, уяву та увагу та читацьку компетентність; виховувати інтерес до пошукової роботи, почуття гордості за видатну українку, почуття успіху і особистої значущості; формувати в учнів товариські відносини, почуття взаємодопомоги.

Актуальність проекту

Ні! Я жива, я вічно буду жити!

Бо в серці маю те, що не вмирає

Л. Українка

Лариса Косач – геній української літератури, що входить в умовну

тріаду Шевченко-Франко-Українка. Її вірші вчать ще змалку, тож здавалось би, що ми знаємо про цю поетесу все. Адже про неї завжди багато говорять, багато пишуть, багато дискутують.

Ніжна, тендітна зовні, ця юна дівчинка ще із дитячих літ засвоювала уроки мужності із розповідей, що доводилося чути від рідних і близьких, від селян, до яких Леся ставилася дуже приязно. І це згодом відбилося у її натхненних творах.

Леся Українка прожила недовгий вік, але це було прекрасне життя людини, що весь свій хист, кожную хвилину свідомого існування віддала народові в боротьбі за його соціальне і національне визволення. Слово було для неї зброєю у боротьбі, а без боротьби вона не бачила життя.

Чи можна Л.Українку порівняти з квіткою? Чому її твори не втрачають актуальності і зараз? Відповідь на ці та інші питання ми можемо дати, коли вивчимо її життєвий та творчий шлях.

Виконання проєкту дає можливість сформувати уміння молодших школярів працювати з різними літературними джерелами, вміння знаходити відповідь на конкретне питання, вміння аналізувати та співставляти різні думки, та сформувати ключові компетентності:

- Уміння планувати діяльність;
- Уміння працювати з довідковою літературою;
- Уміння визначати головне;
- Учитися співпрацювати разом;
- Уміння запитувати;
- Уміння управляти голосом;
- Уміння висловлювати власну точку зору;
- Уміння виділяти істотні ознаки;
- Правильно оцінювати свою діяльність та діяльність однокласників.

Починаючи працювати над проєктом, учень бачить, якими є основні

питання теми, яку інформацію йому необхідно знайти, як її опрацювати та представити на розгляд однокласників.

Вчитель повинен допомогти своїм учням у пошуку джерел, необхідних у роботі над проектом, бути джерелом інформації, координувати весь процес роботи над проектом, підтримувати та заохочувати учнів, допомагати, а не виконувати роботу замість них.

Для реалізації проекту учні класу об'єднуються в 4 груп за бажанням учнів, але вчитель контролює цей процес.

Групи одержують інформаційний листок із наступними завданнями:

Група 1

Чому життя Лесі Українки вважають подвигом? (Дитячі роки Лесі Українки: родина;хвороба та навчання.

Група 2

Які квіти описувала у своїх творах Л.Українка? Наведіть приклади творів та намалюйте ілюстрації до них.

Група 3

У яких віршах Леся Українка змальовує природу України? Наведіть приклади творів та намалюйте ілюстрації до них.

Група 4

Продекламують вивчені вірші напам'ять Лесі Українки.

Перша група працювала над питання «Чому життя Лесі Українки називають подвигом?». Щоб дати відповідь на це питання, потрібно було проаналізувати її дитячі та юнацькі роки життя: яким талантом була наділена; в якому віці почала читати, писати музичні твори для фортепіано, декламувати вірші напам'ять, написала свій перший вірш, хвороба дівчинки та боротьба із цією недугою.

Друга група з'ясовувала, які квіти описувала у своїх творах Леся Українка, та до дібраних творів малювала ілюстрації.

Учні дібрали такі твори «Конвалія» (конвалія), «Давня весна» (цвіт яблуні), «Талого снігу платочки сивенькії» (троянди), «Темна хмара, а веселка ясна...» (мак, волошки). Діти наголосили, що Л. Українка у своїх творах описує красу рослинного світу українських земель.

Третя група вивчала, в яких віршах Леся Українка змальовує природу України, та до дібраних творів малювала ілюстрації: «Красо України, Поділля!», «Вечірня година», «Вже сонечко в море сіда...», «На зеленому горбочку». Звернули увагу на те, як поетеса описує та словами змальовує природу рідного краю.

Четверта група декламувала вивчені вірші напам'ять: «Давня весна», «Конвалія», «Вже сонечко в море сіда...», «На зеленому горбочку».

«Твоє коріння там, де ти народився. Саша Кочубей «Володарка лісу» - груповий, довготривалий, дослідницько-інформаційний проект. Цей проект відображає міжпредметні зв'язки з іншими предметами, адже він розкриває серйозну проблему в історії українського народу – Чорнобиль. *Результати проекту:* презентація, плакати, листівки, буклет, малюнки, інформаційний альбом.

Мета: ознайомити учнів із творчістю Саші Кочубей; формувати навичку критичного мислення; продовжувати формування навички читацької діяльності; здійснити пошук інформації про аварію на Чорнобильській АЕС, вказати її причини та наслідки; розширити знання учнів про техногенні катастрофи, формувати уміння бережного відношення до навколишнього середовища; вчити учнів свідомо сприймати художні тексти, визначати основну думку в прочитаному творі; вчитися здійснювати проектну діяльність на основі досліджень, знаходити і систематизувати інформацію, аналізувати, робити висновки на основі власних спостережень, вміти пояснити даний матеріал на основі теоретичних відомостей та презентувати в узагальненому вигляді, підбирати фотоілюстрації до даної проблеми; розвивати спостережливість, допитливість, кмітливість, винахідливість, зв'язне

мовлення, мислення, творчі здібності, пам'ять, уяву та увагу та читацьку компетентність; виховувати любов до родини, вірність традиціям; інтерес до пошукової роботи, почуття успіху і особистої значущості; формувати в учнів товариські відносини, почуття взаємодопомоги.

Актуальність проекту

Для кожної людини дорога у великий світ починається від отчого порога, який ми звемо домівкою, рідним краєм, своєю малою батьківщиною. Адже Батьківщина — це не тільки наша країна, а й місце, де ти народився й виріс, де промайнуло твоє дитинство, де ти пізнав перше кохання й перше розчарування. Але якщо цього місця не стало, воно зникло, що тоді? Чи може таке місце зникнути?

Було собі в Україні місто Чорнобиль. Затишне, красиве. Та біля нього побудували атомну станцію. І недогледіли її. Погано збудували. Погано й пильнували. Сталася аварія на атомній станції. Багато земель України стали брудні. На них не можна сіяти, пасти худобу. На заражених землях нікому тепер не можна жити. Ті землі треба лікувати. Чорнобиль — тепер велика рана України.

Чорнобиль походить від назви гіркого полину чорно-билки. Спочатку так іменувалося давнє поселення, потім — місто, а згодом — і атомна електростанція. Що приховує це місце та таємниці цієї події — ось наша задача.

Виконання проєкту дає можливість сформувати уміння молодших школярів працювати з різними літературними джерелами, вміння знаходити відповідь на конкретне питання, вміння аналізувати та співставляти різні думки, та сформувати ключові компетентності:

- Уміння планувати діяльність;
- Уміння працювати з довідковою літературою;
- Уміння визначати головне;
- Учитися співпрацювати разом;
- Уміння запитувати;

- Уміння висловлювати власну точку зору;
- Правильно оцінювати свою діяльність та діяльність однокласників.

Вчитель повинен допомогти своїм учням у пошуку джерел, необхідних у роботі над проектом, бути джерелом інформації, координувати весь процес роботи над проектом, підтримувати та заохочувати учнів, допомагати, а не виконувати роботу замість них.

Для реалізації проєкту учні класу об'єднуються в 5 груп за бажанням учнів, але вчитель контролює цей процес.

Групи одержують інформаційний листок із наступними завданнями:

Група 1

1. Що відомо про Чорнобильську атомну електростанцію (АЕС)?
2. Причини аварії.

Група 2

1. Наслідки Чорнобильської катастрофи?
2. Що таке «зона відчуження Чорнобильської атомної електростанції (АЕС)»? Скільки кілометрів вона охоплює?

Група 3

1. Чому місто Чорнобиль називають «місто мертвих духів», «місто привид»? Дібрати фотоілюстрації.

Група 4

Саша Кочубей

1. Дитинство дівчинки. Де навчалася? Де зараз працює?
2. Які твори і яких жанрів написала Саша Кочубей?

Група 5

Саша Кочубей «Володарка лісу»

1. Якби Ви були автором «Володарка лісу», чи було б у нього продовження? Якою Ви б хотіли бачити кінцівку оповідання? Напишіть її.

Перша група систематизувала матеріал про те, що їм відомо про Чорнобильську атомну електростанцію (АЕС): причини аварії.

Друга група досліджувала наслідки катастрофи, що таке «зона відчуження Чорнобильської атомної електростанції (АЕС)»?

Третя група з'ясовувала, чому місто Чорнобиль називають «місто мертвих духів», «місто-привид» та добирала ілюстрації.

Четверта група збирала інформацію про життя та творчість Саші Кочубей: дитинство, де навчалася, де працює?

П'ята група мала завдання, які спрямовані на опрацювання твору «Володарка лісу»: продовження оповідання.

П'ятий проєкт – *Зірки кіно*. Ірен Роздобудько «Я зніматимусь в кіно»: індивідуальний, короткотривалий та творчий. *Результати проєкту*: презентація, плакати, листівки, буклет, малюнки, інформаційний альбом, колаж.

Мета: ознайомити учнів із мистецтвом – кіно; ознайомитися із кіногероями та представити характеристику вибраного персонажа; вчитися здійснювати проєктну діяльність на основі досліджень, вчити знаходити і систематизувати інформацію, вчити аналізувати, робити висновки на основі власних спостережень, презентувати в узагальненому вигляді; розвивати спостережливість, допитливість, зв'язне мовлення, мислення, творчі здібності, пам'ять, уяву та увагу та читацьку компетентність; виховувати інтерес до пошукової роботи, почуття успіху і особистої значущості.

Актуальність проєкту

Кіно - один з наймолодших видів мистецтва. Говорити про нього і просто, і складно. Просто, тому що всі, звичайно ж, знають, що це таке, складно, тому що багато хто думають, що знають. Дуже часто під кіномистецтвом розуміють лише атракціон. І правди заради варто сказати, що вперше кіно з'явилося саме як розвага і тільки згодом заявило про себе як про мистецтво.

Протягом всієї історії життя людей, вони постійно намагаються шукати героїв. І це не дивно, герої потрібні людям, щоб вчитися чомусь доброму та правильному, вірити в найкраще. Герої становляться для нас прикладом. Хтось захоплюється героями воєнних баталій, для когось героєм стане улюблений письменник чи історичний діяч, а хтось захоче бути схожим на героя улюбленого фільму або книги.

Які ж улюблені кіногерої є у кожного з нас? Чому вони нам подобаються? Як вони на мене впливають?

Виконання проекту дає можливість сформувати уміння молодших школярів працювати з різними літературними джерелами, вміння знаходити відповідь на конкретне питання, вміння аналізувати та співставляти різні думки, та сформувати ключові компетентності:

- Уміння планувати діяльність;
- Уміння працювати з довідковою літературою;
- Уміння визначати головне;
- Учитися співпрацювати разом;
- Уміння запитувати;
- Уміння управляти голосом;
- Уміння висловлювати власну точку зору;
- Уміння виділяти істотні ознаки;
- Правильно оцінювати свою діяльність та діяльність однокласників.

Вчитель повинен допомогти своїм учням у пошуку джерел, необхідних у роботі над проектом, бути джерелом інформації, координувати весь процес роботи над проектом, підтримувати та заохочувати учнів, допомагати, а не виконувати роботу замість них.

Для реалізації проекту кожен учень працює самостійно, але вчитель контролює цей процес.

Учні одержують інформаційний листок із наступними завданнями:

1. Вибрати свого улюбленого кіногероя.
2. Написати твір-роздум: «Чому мені подобається цей кіногерой?».
3. Дібрати фотоілюстрації чи намалювати кіногероя.
4. Представити результати у вигляді презентації, буклету, колажу, книжки чи іншої форми (на вибір).

Проектна діяльність безпосередньо впливає на розвиток учня. Вона дає можливість учителеві тісно впливати на зовнішні мотиви (допитливість, прагнення бути дорослим, активне сприйняття нового) та на внутрішні мотиви (почуття обов'язку, бажання вчитися, любов до книги, потяг до самоосвіти, прагнення до успіху тощо) школяра, дає змогу поєднати ціннісно-змістовні основи культури та процес діяльнісної соціалізації учня [98].

Отже, проектна діяльність інтегрує всі види сучасної діяльності людини, та націлена на досягнення єдиної мети освіти: забезпечення інтелектуального, фізичного і соціального розвитку учня.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків:

1. Аналіз науко-педагогічної літератури з теми дослідження дозволяє визначити сутність основних понять, а саме: *метод проєктів* – це сукупність засобів, дій учнів у визначеній послідовності для досягнення поставленої задачі – розв’язання певної проблеми, значущої для школярів та оформленої у вигляді конкретного кінцевого продукту. Це система способів, прийомів і засобів організації та здійснення самостійної аналітичної діяльності учнів у процесі вирішення навчального завдання.

Навчальний проєкт – самостійна завершена творча робота учнів, виконана під керівництвом вчителя. Це сукупність завдань для учнів, проблеми, що потрібно розв’язати, пошук способів їх вирішення, організація форм взаємодії учнів з учителем й одне з одним, а також аналіз отриманого результату.

Проектна діяльність – це конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв’язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту. Проектна діяльність забезпечує цілісність педагогічного процесу і єдність навчання, виховання і розвитку особистості.

2. Вивчення досвіду організації проєктної діяльності молодших школярів засвідчило, що метод проєктів все частіше використовується в освітньому процесі початкової школи як один із способів організації активної та продуктивної діяльності молодших школярів.

3. Оскільки проблема формування читацького інтересу, виховання любові до творів художньої літератури зараз постає надзвичайно гостро,

експериментальна робота проводилась на уроках літературного читання. Учасниками експерименту були учні 4-х класів. Були розроблені критерії, які відображають рівні розуміння учнями змісту художнього твору: високий, достатній, середній, початковий. Результати констатувального експерименту засвідчили недостатність традиційної методики навчання учнів аналізу художніх творів та на необхідність пошуку ефективних підходів щодо подолання даної проблеми.

4. На основі аналізу досвіду роботи початкової школи було обгрунтовано педагогічні умови організації проєктної діяльності молодших школярів, а саме:

- Урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі організації проєктної діяльності.
- Поетапне, систематичне та цілеспрямоване використання проєктної діяльності на уроках початкової школи.
- Використання групової та індивідуальної форм навчання у процесі організації проєктної діяльності.

5. Експериментально перевірено методику реалізації педагогічних умов у процесі організації проєктної діяльності молодших школярів. У ході формувального експерименту було підготовлено та реалізовано 5 навчальних проєктів: «Від зернини до хлібини», «Що було на початку світу», «Невідома Леся Українка», «Твоє коріння там, де ти народився. Саша Кочубей «Володарка лісу», «Зірка екранного кіно. Ірен Роздобудько «Я зніматимусь у кіно».

Ми спостерігати позитивну динаміку в розвитку умінь молодших школярів працювати з текстами у процесі проєктної діяльності. Тому можна зробити висновок, що організація проєктної діяльності сприяє оптимізації результатів освітнього процесу, що свідчить про вірогідність висунутої гіпотези, досягнення мети дослідження і виконання усіх поставлених завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. Проекти в початковій школі / В.Алексєєв // Початкова освіта. – 2018. - № 17. – С. 39-43.
2. Артемова Л. Г. Щоб дитина хотіла і вміла вчитися / Л. Г. Артемова // Дошкільне виховання. – 2000. - №5. – С. 6-7.
3. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя на учнів / Т. Башинська // Початкова школа. – 2003. - № 6. – С.15-17.
4. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учня / Т. Башинська // Початкова школа. – 2003. - № 7. – С. 10-13.
5. Белобородов Н.В. Социальные творческие проекты в школе: практическое пособие / Н.В. Белобородов. – М.: Аркти, 2006. – 163 с.
6. Бех І. Д. Молодший школяр як особистість / І. Д. Бех // Навчання і виховання учнів 4 класів. Методичний посібник для вчителів. / Упор. О. Я. Савченко. – К.: Академ. Видав. – 2005. – с.12-18.
7. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів / В. Білик // Початкова школа. – 2013. – №5. – С. 6 - 9.
8. Білоконна Н.І. Виховні можливості уроків літературного читання / Н.І.Білоконна, І.А.Кравцова, О.А. Павлик // Початкова школа. – 2015. - № 10. – С. 38-49.
9. Білоконна Н.І. Емоційно-естетичне виховання молодших школярів на уроках літературного читання / Н.І. Білоконна //Вісник Міжнародного дослідного центру: «Людина: мова, культура, пізнання»: щокварт. наук. Журн.: [гол. ред. О.М.Холод]. – Кривий Ріг, 2014. – С. 10-14.

10.Білоконна Н.І. Формування емоційної культури дітей молодшого шкільного віку засобами художньої літератури / Н.І. Білоконна, В.С. Абрамчук // . – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2015. – 84с.

11.Богданець-Білокаленко Н. Літературне читання. Уроки. / Н. Богданець-Білокаленко, С.Романюк. – Київ: Вид.дім «Перше вересня», 2017. – 136с.

12.Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання/ Л. Бодько // Початкова школа. – 2013. – № 10. – С. 1-5. 82

13.Боришкевич Р. З «Малятком» у світ читання/ Р.Боришкевич // Початкова освіта. – 2017. – № 11. – С. 5-10.

14.Бритвина Л.Ю. Метод творческих проектов на уроках / Л.Ю. Бритвина // Начальная школа. – 2005. – № 6. – С. 44–47.

15.Бродовская З.В. Проектная деятельность учителя начальных классов: проблемы и перспективы / З.В. Бродовская // Сибирский учитель. – 2011. – № 1. – С. 45–51.

16.Вільк Г. Дитячі роки Тараса Шевченка / Г. Вільк // Початкова школа. – 2018. - №5. – С. 64-65.

17.Волкова Н.П. Педагогіка [навч.посіб.] / Н.П. Волкова – К.: Альма-матер, 2007.- 610 с.

18.Ганус Т.В. До проблем літературознавчого аналізу художніх текстів для читання в початковій ланці школи [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>

19.Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко// – К.: Либідь, 1999. – 376с.

20.Гузеев В. В. Проектное обучение как одна из интегральных технологий / В. В. Гузеева // Центр проблем развития образования ; Республиканский ин-т развития высшей школы БГУ. – Минск : РИВШ БГУ,

2003. – 240 с. – С. 48–62. – (Серия “Современные технологии университетского образования” ; вып. 2).

21. Гузенко О. Особливості навчальних проектів / О. Гузенко // Українська мова і література. – 2008. - № 8. – С. 6-10.

22. Даниленко Т.М. Проектна діяльність на уроках у початковій школі / Т. Даниленко, В. Пеньшина // Початкове навчання. – 2009. - № 16. – С. 54-58.

23. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018р [Електронний ресурс] — Режим доступа: <http://dano.dp.ua/attachments/article/>

24. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352с. 83

25. Додусенко Н.О. Проектна діяльність у початковій школі/ Н.О. Додусенко, І.В. Нетужилова // . – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 223с.

26. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

27. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с.

28. Єгупова В. Урок літературного читання у 3 класі / В. Єгупова // Початкова школа. – 2017. - №9. – С. 18-21.

29. Жуковська С.В. Впровадження проектної діяльності в роботу вчителя початкових класів/ С.В. Жуковська // Початкове навчання та виховання. – 2006. – № 8. – С.35-38.

30. Землянская Е.Н. Учебные проекты младших школьников / Е. Землянская // Начальная школа. – 2005. - №9. – С.27-29.

31. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / укладач О.І. Когут. – Тернопіль: Астон, 2005. – 204 с.

32. Інноваційні технології на уроках читання: Методична система ЧПКМ / Упоряд. Франчук О.В. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 192с.

33.Ісаєва Г. Метод проектів - ефективна технологія навчання / Г. Ісаєва// Підручник для Директора. -2005. - № 9-Ю. -С. 4-10.

34.Калмыкова В.В. Можно ли организовать проектную деятельность на уроке? В. Калмыкова, Г. Жафарова // Начальная школа. – 2012. - № 9. – С. 61-64.

35.Коваленко Л. Формування ключових компетентностей на уроці літературного читання в 3 класі / Л. Коваленко // Початкова школа. – 2017. – № 1. – С. 8-10.

36.КондратоваЛ.Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час / Л.Г. Кондратова. – Х. : Основа, 2009. – 124с.

37.Коньшева Н.М. Проектная деятельность школьников / Н. М. Коньшева // Начальная школа. – 2006. - № 1. – С. 17-27.

38.Котелянець Н. Проектний метод навчання молодших школярів/Н. Котелянець // Рідна школа. – 2001. - № 10. – С.47-48. 84

39.Кохно Т.Н. Формування читацьких навичок на уроках літературного читання у 3 класі: методичні рекомендації/ Т.Н.Кохно //. – К.: Педагогічна думка,2014. – 52с.

40.Кочерга О. В. Психологічні основи дій молодших школярів / О. В. Кочерга // Початкова школа. – 2008. - №1. – С.31 – 34

41.Кравцова І.А. Особливості роботи над змістом художнього твору у початкових класах / І.А. Кравцова // Формування творчої особистості в умовах компетентнісної освіти: збірник науково-методичних статей кафедри ЗМПН ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»; за заг. ред. О.А. Павлик. –Кривий Ріг: КП, 2016. – Вип.9. – С. 77-83.

42.Крижанівська М. Урок літературного читання / М.Крижанівська // Початкова школа. – 2018 - № 5. – С. 20-22.

43.Кримський С.Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практикозорієнтований збірник / Керівник авторського колективу –

директор ліцею міжнародних відносин № 51 С.М. Шевцова. Науковий керівник і редактор – канд. істор. наук І.Г. Єрмаков. – К.: “Департамент”, 2003. – 320с.

44.Кутурженко Т. Проектне освітнє середовище / Т. Кутурженко // Початкова освіта. – 2017. – № 10. – С. 9-12.

45.Лагола І. Формування в учнів навичок структурно-сміслового аналізу художнього тексту на прикладі творів І.Андрусика / І. Лагола, Л. Свиріпа // Початкова школа. – 2017. - №12. – С. 16-19.

46.Левин Л. Новые пути школьной работы. Метод проектов / Л.Левин// – М.:ЭКСПО, 1999. – 214с.

47.Літвін Н.Ю. Формування читацької активності на уроках літературного читання у початковій школі/ Н.Ю.Літвін // Формування творчої особистості в умовах компетентнісної освіти: збірник науково-методичних статей кафедри ЗМПН ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»; за заг. ред. О.А. Павлик. –Кривий Ріг: КП, 2016. – Вип.9. – С. 65-73.

48.Лодатко Є.О. Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства: [навч.посіб.] / Є.О.Лодатко, Л.В. Кондрашова //. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 232с.

49.Максимчук Л. Метод проектів – метод проблем / Л. Максимчук // Початкова освіта. – 2017. – № 10. – С. 4-8.

50.Мантула Т.І. Проектні технології: теорія і практика / Т.І.Мантула. – Кіровоград: ТОВ «ПОЛІМЕД-Сервіс», 2008. – 150 с.

51.Мартиненко В.О. Моделювання уроків літературного читання під час опрацювання художніх текстів [Електронний ресурс] — Режим доступа: <http://lib.iitta.gov.ua/>

52.Марченко Т. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи / Т. Марченко // Початкова школа. – 2017. – № 7. – С. 44-46.

53.Матюніна І. Формування ключових компетентностей у молодших школярів / І.Матюніна, О.Максименко // Початкова освіта. – 2017. - №22. – С.4-9.

54.Мишак Г. Виховні і освітні завдання уроків читання в початкових класах / Г. Мишак// Актуальні питання теорії і практики початкового навчання: збірник наукових праць студентів. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2013. – Вип. 6. – 256с.

55.Москвина Ю. Как подготовить проект? / Ю. Москвина // Начальная школа. – 2009. - № 3. – С.13-16.

56.Навчання і виховання учнів 3 класу: [навч.посіб. для вчителів] / Упоряд. О. Я. Савченко. – К.: Видавництво «Початкова школа». – 2005. – 640с.

57.Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. К. : Видавничий дім "Освіта", 2012. - 392 с.

58.Навчальні програми для 1-4 класів [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> 86

59.Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андрєєва В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+»,2009. – 352с.

60.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс] — Режим доступу: <file:///C:/Users/Downloads/natsionalnadoktryna.pdf>

61.Нижник О. Особливості використання проектної технології / О. Нижник // Українська мова і література. – 2008. - № 8. – С.11-12.

62.Нищета В. Метод проектів і його життєво-компетентнісний потенціал / В. Нищета // Українська мова і література. – 2008. - № 8. – С. 3-5.

63.Норенко Л. Цікавий урок у початковій школі / Л. Норенко // Початкова школа. – 2017. - №9. – С. 61-63.

64.Онопрієнко О. Проектна технологія як засіб компетентнісно-орієнтованого навчання / О. Онопрієнко // Учитель початкової школи. – 2013. - № 1. – С.2- 6.

65.Онопрієнко О.В. Управління проектною діяльністю молодших школярів/О.В.Онопрієнко // Початкова школа. - 2005. № 6. – С.18.

66.Освітні технології: [навч.посіб] / О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.: За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255с.

67.Пахомова Н.Ю. Проектна діяльність: [навч.посіб] / Н. Ю. Пахомова. — Х.: Ранок, 2016. — 273 с.

68.Педагогічний словник / За ред. М.Д.Ярмаченко. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514с.

69.Петрина А. Світла зірка Лесі Українки / А. Петрина // Початкова школа. – 2018. - №2. – С.62-63.

70.Петровська Н. В.. Проектна технологія: сутність, досвід використання, перспективи / Н. Петровська, Т. Воропай // Початкове навчання. – 2009. - № 25. – С. 2-11. 87

71.Петровська Т. Система роботи над образними засобами художнього твору на уроках літературного читання / Т.Петровська// Початкова школа. – 2013. – № 4. – С. 5 - 7.

72.Пилюгина Н.А. Проектный метод – один из способов реализации компетентностно-ориентированного обучения / Н.А. Пилюгина // Начальная школа. – 2014. – № 1. – С. 44–46.

73.Пироженко Л.В. Проекти в українській школі початку ХХ століття // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практикозорієнтований збірник / Керівник авторського колективу – директор ліцею міжнародних відносин № 51 С.М. Шевцова. Науковий керівник і редактор – канд. істор. Наук І.Г. Єрмаков. – К.: “Департамент”, 2003. –489с.

74.Полат Е. С. Метод проектов / Е. С. Полат // Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 272 с.

75.Полєвікова О. Нова українська школа: відчуваємо, думаємо, діємо / О.Полєвікова// Початкова школа. – 2017. – № 4. – С. 13-15.

76.Поліщук І. Естетичне виховання учнів початкових класів на роках літературного читання / І.Поліщук//Українська мова і література в школі. – 2017. – № 1. – С. 41-42.

77.Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять / упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128с.

78.Проектна діяльність у школі / Упоряд. М. Голубченко. – К.: Шк.. світ, 2007. – 128 с.

79.Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / О.Я. Савченко//. – К.: Грамота, 2012. – 504с.

80.Савченко О.Я. Літературне читання : укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч.закл. / О.Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. – 160с.

81.Савченко О.Я. Літературне читання : укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч.закл. / О.Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192с.

82.Савченко О.Я. Літературне читання : укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 4-го кл. загальноосвіт. навч.закл. / О.Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2014. – 192с.

83.Савченко О. Метод проектів на уроках літературного читання/ О.Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 11. – С. 26-30.

84.Савченко О.Я. Розуміння молодшими школярами літературних творів: сутність процесу і засоби формування / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2017. - №8. – С. 5-8.

85.Савченко О.Я. Уміння вчитися - ключова компетентність молодшого школяра - Київ: Педагогічна думка, 2014. – 176 с.

86.Савенков А.И. Методика учебного исследования и проектирования в практике начального обучения / А. Савенков // Начальная школа. – 2012. - № 9. – С.54-61.

87.Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко : в 2 т. – Серия “Энциклопедия образовательных технологий”. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. - Т. 1. – 2006. – 535 с.

88.Сенцова Л.Є. Проектування як різновид пізнавальної діяльності учнів /Л.Є. Сенцова // Початкове навчання. – 2010. - № 5. – С. 12-16.

89.Сучасні шкільні технології. Ч.2 / Упоряд. І. Рожнятовська. – К.: Ред. Загальнопед.газ.,2004. – 128с.

90.Тарасова Т.И. Метод проектов как способ достижения метапредметных результатов / Т. Тарасова // Начальная школа. – 2012. - № 10. – С.27-31.

91.Типова освітня програма Нової української школи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 392с.

92.Федорець М.А. Метод проектів як ефективний спосіб засвоєння матеріалу на заняттях /М.А. Федорець // Нові технології навчання. - К., 2006. - №43. – С. 8-13.

93.Цимбал О.М. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі / О. Цимбал, О. Тягло, П. Цимбал // Початкове навчання. – 2008. - № 19. – С. 2-13.

94.Чавс У. Проектне навчання у початковій школі / У. Чавс // Початкова школа. – 2016. - № 10. – С.50-53.

95.Яценко С. Проект початкової школи / С. Яценко, О. Харченко // Початкова освіта. – 2017. – № 4. – С. 4-6

96.Ящук С. Розвиток творчого потенціалу у процесі проектно-технологічної діяльності / С. Ящук // Рід. шк.. – 2004. - №4. – С.9-11.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЯК МУДРА ВАЛІЗА ЖИТТЮ ВЧИЛА (текст)

Сталося це спекотного червневого дня, коли хочеться скупатися в прохолодній воді. Родина Ковальчуків збиралася на курорт. Усі бігали по квартирі, шукали свої речі. Але дивна річ: нічого неможливо було знайти. Мама шукала свою улюблену сукню. Тато не міг знайти смугасту краватку. Бабуся бурчала, бо м'які капці кудись поділися. Оленка і Петрик шукали іграшки. До потяга лишалася година.

Першому урвався терпець татові. Він сказав, що мамі вечірня сукня не знадобиться. Бабусі м'які капці теж будуть не потрібні. А нас попросив дати відпочити іграшкам. Бо за каруселями і пляжем ми не встигатимемо гратися. І він свою краватку вже не шукатиме. Швиденько взяли валізи, поїхали на вокзал. Останньої хвилини заскочили до вагона і рушили.

Тим часом у порожній квартирі освоювався гномик Мудрун. Його друг домовичок поїхав разом із господарями. А Мудрунчика попросив наглядати за квартирою.

Раптом відчинилася шафа, і звідти вийшла стара пузата валіза.

– Нарешті поїхали. Я думала, що задихнутися тут. Та і речей багато довелося сховати.

– Для чого ви це зробили? – вигукнув Мудрун.

– Для того, щоб не тягали за собою непотріб. Бачиш, який я маю вигляд: стара, порвана. А мені не так багато років. У мене пхали все, що мають. А потім навіть не витягували. Тепер я забута і нікому не потрібна.

– Але для чого ви заховали речі?

– Бо побачила, як напихають непотріб у мої донечки-валізки. Хто, як не мати, врятує своїх дітей?

За два тижні почулося, як відмикаються двері. У квартиру увірвався дитячий щебет. Непомітно з кишені виплигнув домовичок і кинувся Мудрунові в обійми. На найвиднішому місці мама побачила свою сукню. Петрик знайшов своїх солдатиків, а Оленка – ляльку. Ще довго Ковальчуки не могли зрозуміти, що сталося з їхніми речами і хто їх заховав.

Наступного року метушні й пошуків не було, речі лежали на своїх місцях. Адже наука старої валізи не минула марно. Проте про всяк випадок Мудрун розказав домовичкові про витівку старої валізи. І з тих пір домовичок контролював, щоб усе необхідне було на видному місці. А непотрібне – якнайдалі від людського ока.

За Дариною Мурмуєнко, 325 слів

Додаток Б

Організація проєктної діяльності молодших школярів на уроках позакласного читання

Тема позакласного читання: Мої перші енциклопедії.

1. Індивідуальна робота над проєктом. Усні виступи учнів про їхні перші енциклопедії.

Учениця 1. Мене весь час цікавить, що таке повітря? Ми його відчуваємо, але не бачимо. І ось мама подарувала мені цю чарівну книжку, у якій я знайшла відповіді на всі свої запитання. Тепер я знаю, що:

- повітря розповсюджується в усіх напрямках;
- воно прокладає собі шлях (повітряна кулька, парашут);
- гаряче повітря піднімається вгору (повітряні кулі);
- існує затримане повітря (шуби у людей, пір'я у птахів);
- повітря може тиснути на нас, але наше тіло так побудоване, що ми

не відчуваємо його маси.

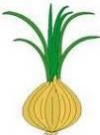
Друзі, познайомтеся ближче з дитячою енциклопедією, отримаєте велике задоволення.

Тема позакласного читання: Українські народні загадки

1. Проблемна ситуація.

Робота над загадкою (диференційована)(розділити дітей по рядах)

1 етап	
1 група 1. Скласти загадку невіршованої форми	2 група 1. Відгадайте загадку З під землі біжить водичка, Але це не озерце, Не струмочок і не річка, А цілюще ... (джерельце)
2 етап	
2. Скласти загадку по римах на задану тему _____ пані _____ жупані _____ роздягати _____ ридати Зразок загадки Прийшла пані У червоному жупані, А як стала роздягатись – Почали усі ридати. (Цибуля)	3. Скласти загадку невіршованої форми з опорними словами та малюнком Дерев'яний, довгенький, кольоровий і простий. Сіренький, біленький, довгі вуха, куций хвіст.
	
3 етап	
4. Скласти самостійно загадки. Конкурс загадок 1. Світить в небі, наче іскра Називаєм її ... (зірка) 	3. Скласти загадку за римами на задану тему. (Про гриба) _____ невеличкий _____ личка _____ маю _____ одягаю Зразок загадки: Чоловічок невеличкий:
Так шумить, ніби сто коней	

біжить. *(Поїзд)*

1. Тільки зійде сонечко
Щебече за віконечком.

Не звір, не комашка,
А маленька ... *(пташка)*

Ані голови, ні личка.

Тільки одну ногу маю,

Бриль на неї одягаю.

